

LESNÉ TICHÓ

Viera
Švenková

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

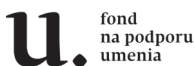
Viera Švenková

LESNÉ TICHŮ

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © Viera Švenková 2020
Cover design © Anna Chovanová 2020
Slovak edition © 2020 by Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss.s.r.o@gmail.com; <http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu umenia

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
spol. s r. o.

Viera Švenková: Lesné ticho
Zodpovedná redaktorka Anna Lovásová
Obálka Anna Chovanová
Sadzba Anna Chovanová
Tlač P + M Turany
Prvé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8202-130-4

Posledný lístok
Posledný lístok stromu
chveje sa
v mrazivom vetre ktorý ohláša
že drevorubač kráča do lesa

Jacques Prévert

Hádajte, čo ja mám...

Odísť tam, nevedno kam. Niekam zaliezt', utiecť aj pred sebou samým. Blúdi známymi ulicami, pod týmito gaštanmi na dunajskom nábreží sme si šepkali do uška študentské vyznania lásky, pod týmito platanmi v petržalskom parku na druhom brehu rieky zazneli slová, ktoré rozjasaný vietor unášal do diaľav, na všetky strany sveta – žiadosť o ruku s výme-
nou lacných tenkých zásnubných prstienkov.

Už to ani nie je pravda, už sa jej nič nechce, nemá silu zdvihnúť telefón, odpovedá nevrlo, a keď hlas na druhom konci namrzene povie, vidím, že si bez nálady, pochopí, že je zle. Ublížujem ľuďom, ktorí ma chcú potešiť v samote, zaujíma ich, ako žijem, čo robím, a ja v duchu všetkých posielam dočerta, a sama žijem v pekle, vypätý duševný stav nemá ďaleko od pekelných múk.

Nespavé noci ponúkajú more času, vynárajú sa mátohy spomienok, márne privoláva tie radostnejšie alebo také, čo najmenej zraňujú. Prikazuj, koľko chceš, hlava nepo-

slúcha. Večne tie isté scény, vojnové detstvo, rodina postavená pred múr a vojak s nabitou puškou pripravený strieľať... Netreba to privolávať z nebytia, nech to tam ostane.

Radostné povojnové časy, časté zábavy, kortešovačky v rámci predvolebného boja politických strán, súkromné „čurbesy“ v spriatelených rodinách – lacné víno, pečené kurčatá a mamine lahodné krémovníky na dvore pod javorom mali narovnať vzťahy medzi niekdajším ľudákom, ktorý chce aj v nových pomeroch slúžiť ako traťmajster, a medzi bývalým partizánom, ktorý by mohol mať politický vplyv...

Annina povojnová mladosť, celá trieda v teplákoch, neskôr v spartakiádnych žltých tričkách, niečo ako triedna rovnošata, nedeľné matrózky, napokon šaty s naberanou silonovou sukňou na prvé tancovačky... Krajčírka zo susedstva, pani majstrova, si dala záležať, hoci na Anninu vychudnutú postavu sa ťažko šilo, mamka jej dohovárala, ak nebudeš ješť, šaty neukážu, visia na tebe ako na trlici! V pubertálnom veku kamaráti a športové záujmy, telocvičňa, lyže, plávanie, turistika... Tie časy dávno zašli, boli sme mladí a odvážni, bezstarostne sme sa bez prípravy vydali na vysokohorské túry, máme na čo spomínať!

Rada by sa stretla s ľuďmi, ktorí sa na to ešte pamätajú – rozhovor, čo aj pomyselný, v duchu, prípadne nad zápisníkom, je niečo iné ako zaliečavý, ohľaduplný hlas v telefóne, ktorý ju dráždi, až sa neovládne a nevrlo odvrkne... Škoda reči, stáva sa z teba bosorka, schopná hadím jazykom ubližovať ľuďom! Odporná starena, odvrátená od ľudí, od všetkého, čo sa deje na svete, už ma to nezaujíma, vonkoncom ma to nebaví! Nebudem si do telefónu vylievat' dušu, zdôverovať sa, *háďajte, čo ja mám...* Na srdci i na jazyku.

Láskavé slnko kreslí na stene kvetinový vzor záclon, treba sa pozviechať. Ešte zopár dní sa bude lúčiť s mestom, s dunajským nábrežím, s petržalským parkom. Svet ponúka veľa zaujímavých miest, čarokrásnych scenérií, no

spomienka na rodné hniezdo všetko zatlačí do úzadia. Kol'kokrát v lese zmokla, triasla sa strachom počas hromobitia, ktoré sa kaskádovito valilo z okolitých štítov, kol'kokrát sa po páde na lyžiach preberala z bezvedomia, kol'ko úrazov – a predsa si uvedomuje, bol to môj život a treba zaň ďakovať, v blahej nádeji si deň čo deň opakuje: Ja sa ta vrátim...!

Sen o záhrade

Už ju nezaujímal, či je to sen, alebo skutočnosť, či vietor ohýba konáre stromov v jej predstavách, alebo sa to naozaj deje, vychutnávala chvíľu; za nachýleným plotom sa človek cíti v bezpečí, môže si urobiť poriadok v hlave, očistiť, prevzdušniť myseľ. Vnímaj šelest vetra v konároch, dotkni sa drsnej kôry kmeňa, čo ženie výživu do košatej koruny, prúdi ním životodarná vlaha z koreňov, ktoré si pamätajú ruky tvojho starého otca, možno ich sadil do slnkom prehriatej zeme v pochmúrnej jeseni, alebo to bolo na jar, keď je zem ešte studená, no vlhká, ochotná objasť a živiť sadeničku, po rokoch ich otec vrúbľoval, na polovici stromu dozrievali zelené, na druhej červené jablká, hotový div sveta.

Stodola na konci záhrady pripomína stredoveký hrad, nerovnomerne otesané kvádre otec doviezol z gánovského lomu, kde sa v tom čase našiel vyliatok lebky neandertálc, v starom murive pod vrstvou prachu ešte hrajú striebřisté žilky, v unavenej ľudskej hlave ešte bežia udalosti, ktoré zastaví len strata pamäti.

Vôbec nechápala, čo sa deje, keď stála pred stodolou, držala sa maminej sukne, žmúřila oči, jesenné slnko hrialo, v bielom travertíne z gánovského lomu sa ligotali striebřisté žilky... Stará mať sa pred vojakom hodila na kolená, zopla ruky: Máš ty Boha v sebe? Kde je tvoj *Gott*? Chlapec so stareckou tvárou si odplul a zvrchol sa na opätku...

Žiješ, dožila si sa slušného veku, to je zázrak. Prepni

pomyselný kanál, znova kráčaš mestskými ulicami... V starých múroch univerzity si stretla muža, nádejného básnika, čo ti poplietol hlavu, keď ospevoval ženu, ktorá si zaslúži vrúcnu, nekonečnú lásku, hoci si sa v nej nespoznávala, pod gaštanmi na dunajskom nábreží ti horúčkovo recitoval verše, za každým slovom bozk, opuchnuté pery, vášňou poháňaný beh srdca. Svadobná posteľ, onedlho detská postieľka, upierali sa na teba oči dieťaťa, pre ktoré sa oplatilo žiť, hoci po rokoch boli chvíle, keď si v zúfalstve premáhala nutkanie skočiť z okna... Našťastie vždy sa našli ľudia ochotní pomôcť, kádroníčka ochotná prijať ťa do zamestnania, hoci videla, že čakáš dieťa, lekár, čo ťa psychicky podržal v ťažkej chvíli, kamarátka a večná optimistka Klára Múdra, ktorá každého povzbudzovala spriahaneckým úsmevom spod prižmúrených očí: NIČ SA NEBOJ, VŠETKO BUDE DOBRE!

Klára má pravdu, je to bosorka, vie človeka potešiť: Stačí zmeniť adresu, a môžeš si namýšľať, že všetko bude inak, čaká nás druhá mladosť.

Záhrada je zanedbaná, pre nádejného kupca je to už len stavebný pozemok vo výhodnej lokalite, hoci v zeleni prebleskujú maliny, na ríbezlňových a egrešových kríkoch sa chvejú svietivé strapčeky, ktoré nemá kto oberať, nepotrebné, nepovšimnuté plody, ozobávajú ich len vtáky a vysáva hmyz... Zbytočná námaha, uvedomuješ si a prepadá ťa sklúčenosť, realita sa rozplýva, vládu preberá výmysel, v akých záhradách sa môže ocitnúť stratený človek, konkrétna osoba? Označíme ju A., prvé písmeno abecedy pripomína starovekú pyramídu, môže byť za ním nejaký Adam, Abrahám, Alfa samec alebo samica? Zaužívané maniere, hoci od jasnozrivosti pražského rodáka Kafku, ktorého blúdiaci blúznivec stratil meno, nás delí storočie ľudskej degradácie, masívneho ohlupovania, napokon, na menách nezáleží, beztak sa na staré kolená vytrácajú z pamäti, môže to byť napríklad Anna, hoci chvíľami si nevie spomenúť, ako sa volá, a nie si je istá, či trafí domov.

Stretnúť známeho

Návšteva lekára, vyrušenie zo zabehaného rytmu, pred odchodom z bytu letmo zachytiť svoj obraz v zrkadle, nič potešujúce... Čakáreň je plná, voľné miesto iba pri vlasáčovi, akýsi bezdomovec. Ktosi s povzdychom prehodí, cukrovka je novodobý mor, viacerí sa pridajú, starci odsúdení na samotu v štyroch stenách vítajú každú príležitosť na rozhovor, čakárne lekárov sa menia na diskusné kluby, národná špecialita. Veru, je to mor; človek si celý život odtrhal od úst, a keď si na staré kolená dopraje lepšie jedlo, hneď ho chňapne cukrovka alebo iná pliaga, všetko ti zakážu, za všetko sa platí... Ako za každý hriech, zapojí sa žena s povedomou pobožnou tvárou.

„Ved' hej, každý sme nejaký,“ obráti sa na Annu bezdomovec, spod huňatého obočia na ňu hľadia živé oči, čosi známe. Preboha, kam ho zaradiť?

„Vlado?“ vysloví neveriacky. Nejde jej to do hlavy: starý kamarát Vlado – a táto zanedbaná, zúbožená troska.

Bradáč sa usmieva, úsmev ho prezradí. „Anna? Kde sa tu berieš?“

„Som tu doma, nie?“ odpovedá úsmevom.

„Ved' žiješ v Bratislave?“

„Žila som. A vždy som si vravela: Ja sa ta vrátim... Konečne doma!“ vzdychla si.

„Doma?“ V hlase znie irónia. „Už to nie je to, čo bývalo! Všetko sa zmenilo...“

Ved' hej. Dúfala, že po návrate sa bude znova túlať po známych horách, vychutnávať lesné ticho, a namiesto toho vymetá čakárne lekárov. „Ako dávno sme sa nevideli?“ provokuje, rada by vedela, ako sa mohol známy bohém zmeniť na otrhanca. Starý chlap, stará škola – a z deravých texasiek mu trčia holé kolená!

Mykol plecom. „Roky. To by bolo na dlhé rozprávanie.“ Vyzerá spustnuto, ale je to starý známy Vlado, neuznaný umelec, priznáva, že ho život nebaví, pomaly sa spíja, alkoholom si kráti čakanie na smrť. Ak počasie dovoľí, túla

sa po horách, pohyb potrebuje, má problémy so spánkom. „V našom veku človek musí byť rád, že je rád...”

„Veď hej. Čo nám ostáva? Len tá sprostá telka,” sťažuje sa Anna.

„Náhodou...” pridá sa pani, ktorú Anna z videnia pozná. „Náhodou dávajú aj vzdelávacie programy, cestopisné, prírodopisné či historické filmy, človek sa všeličo dozvie...”

„Dajte pokoj! Ohromná zabáva, to čert nevidel, koľko slaboduchých zabávačov sa vynorilo!” rozčúlil sa Vlado, vlk samotár, ktorý má dosť dôvodov pohrdáť okolím, ak chce obstať sám pred sebou.

V rozhovore pokračovali v blízkom espresse, akoby obracali stránky v albume. Pamätáš sa na divadelný krúžok, na nočné táboráky, na horské túry a lyžovačky? Boli sme skvelá parta, držali sme spolu, Juraj, Klára, Tonča... Práve na to sa oplatí spomínať, na kamarátsku súdržnosť, vedomie, že nie som sám, mi v starobe chýba...

Keď Anna vyťahuje peňaženku, rázne ju zastaví, ja som ťa pozval, ja platím, pod nedôveryhodným zovňajškom sa skrýva galantný muž. Annu to dojalo.

„Som rada, že sme sa stretli,” priznáva. „Môžeme si zavolať, dám ti telefónne číslo...”

„Telefón? Nijaký nemám,” utrúsil pohrdavo. „Načo by mi bol?”

„Je praktický, uľahčí styk s ľuďmi... Ako sa dohovoriš s kamošmi?”

„Kamaráti z mokrej štvrte sa dostavia aj bez zavolania... Za krčmovým stolom je veselo, keď si vypijem, je zo mňa filozof alebo bitkár...”

„Chlapi...!” utrúsila pohrdavo. Typický chlap – bez ma mičky, bez dozoru sa spustil, vegetuje, kašle na okolie i sám na seba. Čo od neho čakať?

Ak prepíše slabý dôchodok, možno mu už na telefón neostávajú peniaze. Zvažovala, či mu ho pri vhodnej príležitosti nedarovať. Poznáme sa od mladosti, neraz mi kryl chrbát, mala by som pomôcť...

„Možno si ho kúpim,“ vyhlásil veľkodušne, keď mu podala vizitku s telefónnym číslom.

To som zvedavá, vrela si cestou domov. Taký bystrý chlapec, prežili sme spolu mladosť, delili nás iba ploty, a skončí ako beznádejný prípad...

Počuť hlas

Volá Tonča, slová sa rinú, rozhovor nemá konca. Toto milujem, vraví si Anna, staré baby sedia doma s telefónom pri uchu a nekonečne dlho klebetia. Kedysi sme žili, dnes už len rozprávame. Čím menej je v stareckom spôsobe života pohybu, skutkov, tým väčšími sa utiekame k slovám; postrehy človeka s dlhoročnou životnou skúsenosťou navliekame do slov ako koráliky na dlhú niť donekonečna omieľaných príbehov, ktoré už nikoho nezaujímajú.

Anna sa takmer nedostane k slovu, odloží telefón na stôl, do bezpečnej vzdialenosti, aby počula, kedy zvuk stíchne, a mohla nejako neutrálne zareagovať, aha, uhm, je to tak. Roztržito odtrhá z kvetov suché listy, málokedy im venuje pozornosť, nanajvýš ich zavše poleje, hoci ide o citlivé živé tvory... Nedostatok záujmu, zhrozí sa, o seba, o ľudí navôkol, o bytové rastliny...

Kamarátky na telefóne nie sú ochotné zdvihnúť zadok a vybrať sa do prírody, musím zavolať Kláre, tá jediná sa dá nahovoriť, ak náhodou nemá službu, hoci sa v sanatóriu zdržiava vo dne v noci. S mužmi je to iné, radi sa túlajú po horách podobne ako Vlado, za pochodu si vybavujú účty so sebou i svetom.

„Stretla som sa s Vladom“, hovorí do telefónu, „niečo s ním nie je v poriadku...“ Chvíľu vzdychajú, kedysi bol dušou spoločnosti, a dnes? Ani ho nespoznáš! Vychudnutý, zarastený trhan v oblečení z charity, pochlopená sivá brada, postava ako scvrknutý vechtík. Spustnutý chlap, škoda ho.

„Vyzerá ako bezdomovec,“ vykladá Tonča. „Zanedbaný vymetač krčiem, večne v náladičke! Odkedy mu umrela matka, chýba mu dozor, ženská starostlivosť, hrá sa na bohéma, vymieta všetky kultúrne podujatia, nevynechá jediné divadelné predstavenie, ale... Je to trápne, každý pred ním uhýba, lebo odpudzujúco páchne, to vieš, cigarety, alkohol, prepotené tričko... Hovorím, beznádejný prípad, niet mu pomoci!“

V tomto životnom štádiu sme už všetci beznádejné prípady, niet nám pomoci, zvädnuto krčí plecami Anna, keď napokon odloží telefón, symbolické spojivo s minulosťou.

Minulosť ju však prenasleduje, ožíva, spomienky nedajú spať, pred očami sa vynárajú nové a nové zábery. Školáčik Vladko recituje na javisku básničku, *hádajte, čo ja mám*, vďačné obecenstvo ho odmení potleskom, možno ho úspech zväbil na ľahšie chodničky? Žiaci z vyšších tried nacvičili divadlo, hru o vrabčej rodinke, Anne sa ušla úloha Čimovej matky, požičala si od staršej čiernej kroy prichystaný na úmor, na hlavu jej navliekli chochol s dlhým vtáčím zobákom, ktorý prekážal vo výhlade, neisto sa pohybovala po javisku, pripomínala skôr čiernu vranu ako múdru vrabčiu mamu, ktorá poučča synčeka, *vstávaj, Čimo, hore sa, tata ide do lesa, ta s ním pôjdeš, do horičky...* Číma hral Vlado, a hoci boli spolužiaci, sedeli v tej istej triede, vyzeral ako jej syn, drobný, nízky, taký ostal celý život. No ako vraví Goethe, aj malý chlap je chlap, pri športe a na horských túrach podával mužné výkony.

Noc plná otázok, vyskakujú z tmy ako hviezdy na večernom nebi. Máš dosť svojich starostí, Vlada nechaj na pokoji, neprepil si rozum, naopak, vždy bol z nás najagilnejší, motor spoločnosti, rozhladený, sčítaný, milovník divadla... Opúšťa sa, starne – čo už, čo s nami?

Smutný obraz

Teplé počasie nedá obsedieť doma. Prejsť sa po známych miestach, kamenisté chodníčky pamätajú stopy našich nôh, šplhali sme sa po skalách ako kamzíky, Vlado bol duša skupiny, ide sa za každého počasia, plánoval, aj keby traktory z neba padali! V zime na lyžiach, v lete hoci v obyčajných trampkách... Teraz sú strmé prte nad naše sily, držíme sa pohodlného chodníka, prejdeme sa po parku, kedysi to býval hustý les, a už nevládzeme s dychom.

„Dáme si kávu?“ pri stánku s občerstvením Tonča spomalí krok, chládok pod slnečníkmi láka.

Usadia sa za stolíkom, skladacia stolička pod Tončiným ťažkým zadkom zavrzga. Nenáročná prechádzka obe unavila, mlčky vychutnávajú výhľad, mesto rozsypané ako hracie kocky v údolí, za ním hory a doliny, v každej dedine iný mrav, iný kroj, iné nárečie, iné obyčaje, no všade blízki ľudia, ktorí ostali v pamäti... Pristihne sa pri myšlienke, že spomienka na družnosť, ktorú zažila v detstve, ju vyvábila z veľkomesta, dúfa, že sa z nej ešte čosi zachovalo, ľudia tu držia spolu, nie sú odsúdení na samotu. Ja sa ta vrátim, vravela si, kým ako-tak vládzem, ešte si vychutnám prírodu, spoločnosť starých známych. Pamäť zlyháva, staré zápisy všeličo skresľujú, všetko je iné – príroda sa mení, kedysi súvislý temný pás vrchov na druhej strane údolia prerušujú holiny, možno budúce lyžiarske zjazdovky alebo priesečky poznačené podnikaním, miznú stromy, živé tvory, ktoré koreňmi prevrúťali pôdu, aby z jej živín zásobovali konáre obťažkané ihličím, listím, kvetmi, ovocím či šuškami ako ozdobné sviece...

Jedným uchom počúva Tončine postrehy, každý máme iný obraz o svete i o sebe samom, to si žiada poslucháča.

Ten náš Vlado! Tonča si vysúka rukávy, akoby sa priberala do roboty. Nikdy sa neoženil, kto by ho chcel, keď je len taký na piad' chlap, ale zato všade bol, nikde nechýbal! Každú zimu nacvičil s ochotníkmi nejaké predstavenie,